

TÜRKİYE-KOSOVA İŞ KONSEYİ

TÜRKİYE-KOSOVA SERBEST TİCARET ANLAŞMASI
VE TÜRKİYE'YE ETKİLERİ

Ağustos 2020

■ Kosova Ekonomisi Genel Görünümü

■ Kosova Dış Ticareti

■ Türkiye-Kosova Ticari İlişkileri

■ Türkiye-Kosova Serbest Ticaret Anlaşması'nın İkili Ticarete Katkıları

■ Kosova'ya Yatırım Olanakları

YÖNETİCİ NOTU

DEİK/Türkiye-Kosova İş Konseyi tarafından, DEİK/Ekonomik Araştırmalar departmanı ve T.C. Priştine Ticaret Müşavirliği'nin katkılarıyla hazırlanan "Türkiye-Kosova Serbest Ticaret Anlaşması ve Türkiye'ye Etkileri" raporu ile, mevcut ikili ticaret ve yatırım ilişkileri ile 1 Eylül 2019 tarihinde yürürlüğe giren Serbest Ticaret Anlaşması'nın ikili ekonomik ilişkilere sunmuş olduğu olanaklar değerlendirilerek, Türk iş dünyasına katkı sunulması hedeflenmektedir.

KOSOVA GÜNCEL VERİLER

GÖSTERGE	DEĞER	DÖNEM
GSYH (cari fiyatlarla) *	8 milyar USD	2019
Büyüme*	%4,2	2019
Nüfus*	1,8 milyon	2019
Kişi Başı Gelir*	4.442 USD	2019
Enflasyon*	%2,8	2019
İşsizlik Oranı	%29,4	2018
Cari Denge / GSYH*	%-6,5	2019
Bütçe Dengesi / GSYH*	%-3,9	2019
İhracat	2,1 milyar USD	2018
İthalat	4,4 milyar USD	2018

Kaynak: ILO, World Bank, *: IMF tahmin, Trade Map

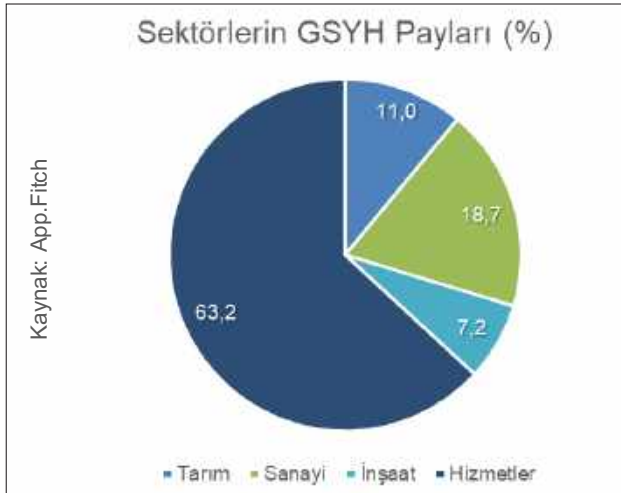

TÜRKİYE-KOSOVA İŞ KONSEYİ
TÜRKİYE-KOSOVA SERBEST TİCARET ANLAŞMASI VE TÜRKİYE'YE ETKİLERİ

KOSOVA EKONOMİSİ GENEL GÖRÜNÜMÜ

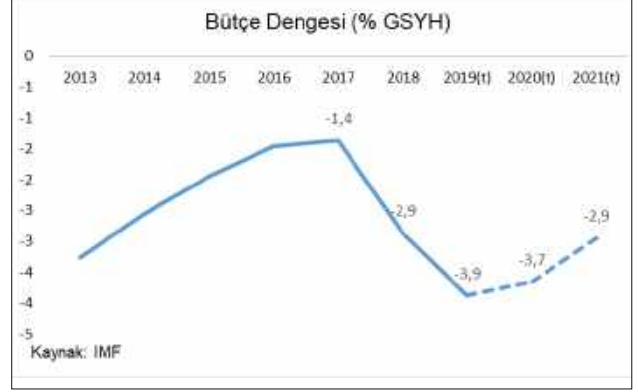
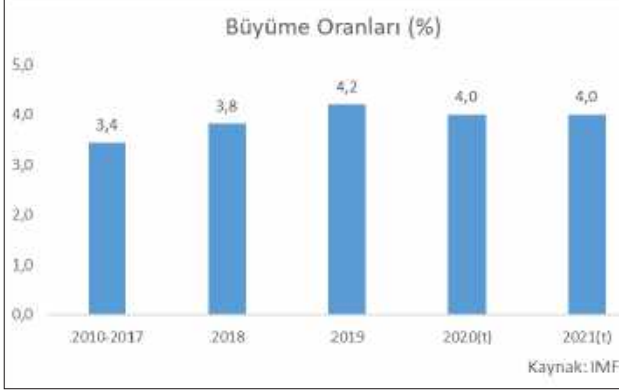
• Kosova ekonomisinin sektörel dağılımı şu şekildedir:

• 2014 yılında %1,2 büyüyen Kosova ekonomisi 2015 yılında ivme kazanarak %4,1 büyümüş ve 2016 ile 2017 yıllarında da bu performansını devam ettirmiştir. 2018 yılında %3,8 büyüyen Kosova ekonomisinin kişi başı geliri 2019 yılında 4,4 bin USD seviyesinde kaydedilmiştir. Kamu yatırımları, iç talep ve ihracattaki olumlu gelişmeler sebebiyle 2019 yılında %4,2 ve daha sonraki yıllarda ortalama %4 büyümesi beklenmektedir. Bu büyüme oranı gelişmekte olan ve gelişmiş Avrupa ülkeleri arasında oldukça yüksek bir seviyededir. Buna karşın dış ticaret açığı, işçi dövizine olan bağımlılık ve doğrudan yabancı yatırımdaki yetersizlik ülke ekonomisinin kırılgan noktalarıdır. Bunun yanı sıra büyüme, istihdamı çok yavaş bir hızla olumlu etkilemektedir.

TÜRKİYE-KOSOVA İŞ KONSEYİ

TÜRKİYE-KOSOVA SERBEST TİCARET ANLAŞMASI VE TÜRKİYE'YE ETKİLERİ

• Kosova’da işsizlik oranı yüksek seyretmektedir. 2014 yılında %35,2’ye kadar yükselen işsizlik oranı 2018 yılında bir miktar azalarak %29,4’e gerilemiştir. Buna karşın bölgedeki en yüksek işsizlik ve en düşük katılım oranına sahip olan ülke olarak kaydedilmiştir.

Özellikle de genç işsizlik 2019 yılında %50’ye yaklaşmıştır. Bunun yanı sıra kadınların iş gücüne katılım oranı çok düşüktür ve 2018 yılında yalnızca %15,8 olmuştur.

• Genellikle yüksek oranlarda cari açık veren Kosova ekonomisinin 2018 yılında cari açığının GSYH’sine oranı %8 olmuştur. 2018’in ilk yarısı için cari açıktaki artışın sebebi metal üretimindeki yavaşlamanın ihracatı kötü etkilemesinden kaynaklanmıştır.

2019’da ise tekrar %6,5’e gerilemesi beklenmektedir. Buna karşın 2020 ile 2021 yıllarında bu oranın sırasıyla %6,6 ve %6,9 olacağı tahmin edilmektedir.

• 2013 yılından 2017 yılına kadar bütçe dengesi iyileşen Kosova’nın 2018 yılında bütçe açığı bir miktar kötüleşerek GSYH’sinin %2,9’una yükseldi. 2019 yılında ise bütçe açığının %3,9’a yükselmesi beklenmektedir.

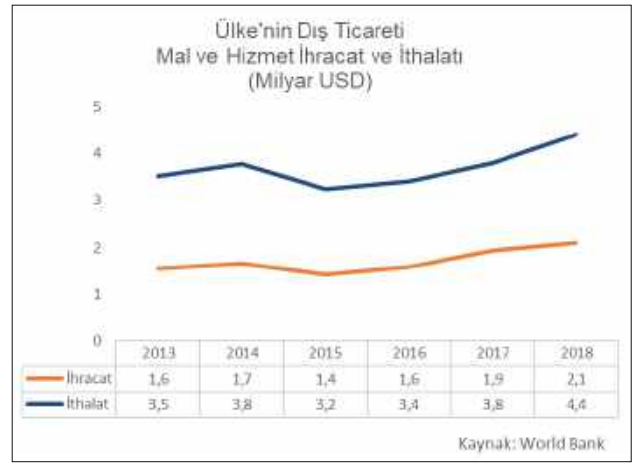

TÜRKİYE-KOSOVA İŞ KONSEYİ
TÜRKİYE-KOSOVA SERBEST TİCARET ANLAŞMASI VE TÜRKİYE'YE ETKİLERİ

KOSOVA DIŞ TİCARETİ

• Kosova'nın ticaret hacmi 2013 yılından 2018 yılına %28,6 artış göstermiş ve 2018 yılında 6,5 milyar USD'ye ulaşmıştır. Yine 2013 ile 2018 yılları arası ihracatı %35,3 artmış ve 2,1 milyar USD olurken ithalatı bu dönem içinde %25,6 yükselmiş ve 4,4 milyar USD'ye ulaşmıştır.

• Kosova'nın ihracatında en önemli kalemlerden olan demir-çelik sektöründe son beş yılda ihracat %29 azalırken enerji ihracatı %149, metal cevheri ihracatı %73 ve plastikler ihracatı %352 artmıştır. İthalatta önemli kalemlerden enerji ithalatı %17 azalırken otomotiv %78, makina %36 ve plastikler ithalatı %44 artmıştır.

TÜRKİYE-KOSOVA İŞ KONSEYİ
TÜRKİYE-KOSOVA SERBEST TİCARET ANLAŞMASI VE TÜRKİYE'YE ETKİLERİ

TÜRKİYE-KOSOVA TİCARİ İLİŞKİLERİ

- Türkiye Kosova ile ticaretinde net ihracatçı konumundadır. Ticaret hacmi 2015 yılından 2019 yılına %37,2 artış göstermiş ve 2019 yılında 356,5 milyon USD'ye ulaşmıştır.

Türkiye'nin Kosova'ya ihracatı aynı dönemde %38,9 artmış ve 347,8 milyon USD olurken ithalatı %6,6 daralmış ve 8,8 milyon USD olmuştur.

- Türkiye'nin Kosova'ya ihracatında önem teşkil eden ürün kalemlerinden makinaların ihracatı son beş yılda %99,9, plastikler %74,3, elektrikli cihazlar ise %19,8 artmıştır.

- Türkiye'nin Kosova'dan ithalatında ise 2015 ile 2019 yılları arasında önemli kalemlerden alüminyum ithalatı %156,6 genişlemiştir. Buna karşın dokunabilir mensucat %26, kauçuk ise %63,1 daralmıştır.

TÜRKİYE-KOSOVA İŞ KONSEYİ
TÜRKİYE-KOSOVA SERBEST TİCARET ANLAŞMASI VE TÜRKİYE'YE ETKİLERİ

TÜRKİYE-KOSOVA SERBEST TİCARET ANLAŞMASI'NIN İKİLİ TİCARETE KATKILARI

- Ülkemizle Kosova arasında 3 Eylül 2012 tarihinde başlatılan Serbest Ticaret Anlaşması (STA) müzakereleri 27 Eylül 2013'te STA'nın imzalanması ile sonuçlandırılmış ve söz konusu Anlaşma, Cumhurbaşkanı Hâşim Taçi tarafından 2019 yılı Haziran ayında imzalanmış ve 1 Eylül tarihinde yürürlüğe girmiştir.
- Türkiye-Kosova STA'sı sayesinde ihracatçılarımızın Kosova'ya ihracatta karşılaştıkları %10 seviyesindeki gümrük vergisi yükü 9 yıllık süre zarfında önemli ölçüde ortadan kalkacaktır. STA'nın yürürlüğe girmesi ile birlikte hâlihazırda 8'li bazda 493 ürün grubunda gümrük vergisi sıfırlanmıştır.
- Böylelikle, Türk ihracatçıları hâlihazırda Merkezi Avrupa Serbest Ticaret Anlaşması (CEFTA) çerçevesinde Kosova pazarına gümrük vergisiz giriş imkânına sahip olan Arnavutluk, Karadağ, Kuzey Makedonya ve Moldova'nın yanı sıra AB ile olan Ortaklık ve İşbirliği Anlaşması sayesinde AB ülkelerinin ihracatçıları ile eşit koşullarda rekabet edebilecektir.
- Hâlihazırda Türkiye, 2019 yılında Kosova'ya yapmış olduğu 347,8 milyon USD ihracat ile Almanya'dan sonra 2. sırada yer almaktadır. Türkiye, Kosova'nın ithalatında yaklaşık %13'lük bir paya sahiptir.
- Kosova tarafından Sırbistan ile Bosna Hersek'e Kasım 2018'de tüm ürünlerde %100 gümrük vergisi uygulanmaya başlamış olup ülkenin en büyük ikinci ithalat partneri olan

KOSOVA'NIN DÜNYADAN İTHALATI (Bin Avro)				
Ülke	2018 4. Çeyrek	2019 4. Çeyrek	Değişim (%)	Fark
AB-28	405,587	464,220	14.5	58,633
Almanya	103,134	129,443	25.5	26,309
Türkiye	94,688	128,184	35.4	33,496
Çin	87,920	92,898	5.7	4,978
Makedonya	48,498	62,675	29.2	14,177
İtalya	47,022	70,669	50.3	23,647
Arnavutluk	60,521	53,439	-11.7	(7,082)
Bulgaristan	20,285	33,224	63.8	12,939
Yunanistan	37,908	31,617	-16.6	(6,291)
Hırvatistan	16,521	28,141	70.3	11,620
Slovenya	37,082	29,311	-21.0	(7,771)
Sırbistan	58,687	1,330	-97.7	(57,357)
TOPLAM	886,759	947,989	6.9	61,230

Sırbistan'dan bu tarihten itibaren yapılan ithalat neredeyse sıfır seviyesine gerilemiştir. Benzer şekilde Bosna Hersek'ten ithalatı da aynı düzeye gerilemiştir. Ancak, Bosna Hersek'ten yapılan ithalat Sırbistan'dan yapılan ithalatın yanında oldukça düşük seviyede idi. Aynı dönemde Kosova, Sırbistan'dan yapmış olduğu ithalattaki boşluğu büyük oranda İtalya, Almanya, Türkiye ve Çin'den kompanse etmiştir. (%100 gümrük vergisi uygulaması 1 Nisan 2020 tarihinde kaldırılmıştır.)

- STA'nın etkisi ve Sırbistan ve Bosna Hersek'ten ithalatlara getirilen %100'lük gümrük vergisi dolayısıyla Türkiye'nin Kosova'ya ihracatı 2019 yılında ciddi anlamda artış göstermiş ve 347,8 milyon USD olarak gerçekleşmiştir. İhracatta 2019 yılı son çeyreğinde ise, 2018 yılı son çeyreğine göre %13'lük bir artış yaşanmıştır.

TÜRKİYE-KOSOVA İŞ KONSEYİ

TÜRKİYE-KOSOVA SERBEST TİCARET ANLAŞMASI VE TÜRKİYE'YE ETKİLERİ

• Kosova'nın Sırbistan'dan geçtiğimiz yıl yapmış olduğu ithalatta petrol ürünleri, su ve elektrik kalemleri toplam ithalatın üçte birine denk gelmektedir. Bu kalemlerin haricinde ise buğday (19 milyon €), demir-çelik (15,2 milyon €), şeker (12 milyon €), yağlı tohumlar (11,5 milyon €), unlu mamuller (10,6 milyon €), hayvan yemi (8,4 milyon €) ve mısır (8,3 milyon €) kalemleri öne çıkmaktadır.

• Kosova'nın Bosna Hersek'ten geçtiğimiz yıl yapmış olduğu ithalatta demir-çelik ürünleri toplam ithalatın %40'ına (27,7 milyon €) denk gelmektedir. Bu kalemlerin haricinde ise et (6,5 milyon €), süt (4,6 milyon €), kereste (4 milyon €) ve ilaç (2,8 milyon €) kalemleri öne çıkmaktadır.

• Diğer taraftan, imzalanan STA ile Türkiye'nin, Kosova pazarındaki rakipleri arasında yer alan Çin'e karşı rekabetçiliği artacaktır. Kosova'nın Çin'den ithalatında tekstil-hazır giyim (29 milyon €), bilgisayarlar (15,3 milyon €), mobilya (15 milyon €), plastikler (13,7 milyon €), demir-çelik (12,5 milyon €) ve telefonlar (12,1 milyon €) ön plana çıkmaktadır.

• 2019 yılında, Türkiye'nin Kosova'ya ihracatı %11 artış kaydetmiştir. Bu dönemde, ihracatta önem arz eden sektörler arasında en güçlü artış %70 ile çelik sektöründe yaşanırken, bu sektörü %42 ile makineler, %22 ile kimyevi maddeler ve %20 ile hububat, bakliyat ve yağlı tohumlar sektörleri izlemiştir.

• Türkiye ile Kosova arasında imzalanan STA'dan bağımsız olarak Türkiye'nin dünya ticaretinde yüksek paya sahip olduğu ancak Kosova pazarında düşük pazar payına sahip olduğu sektörler bulunmaktadır. Otomotiv, demir-çelik, çimento, tütün ve yaş meyve ürünlerinde Türkiye'nin Kosova pazarında daha fazla paya sahip olabilecek potansiyele sahip olduğu değerlendirilmektedir.

• Diğer taraftan, Kosova'nın Sırbistan ve Bosna

Hersek'e uyguladığı tarife artışı neticesinde, bu ülkelerden boşalan hububat, demir-çelik, hayvancılık ürünleri, unlu mamuller gibi kalemlerdeki ticareti doldurabileceği öngörülmektedir.

• Kosova ile imzalanan STA neticesinde Türkiye'nin Çin'e karşı rekabetçiliğinin artmasıyla birlikte, Kosova'nın Çin'den ithal ettiği tekstil, tüketici elektroniği, demir-çelik, mobilya ve plastik sektörlerinde ihracat potansiyelinin yükseldiği görülmektedir.

• Bununla birlikte, STA'nın yürürlüğe girmesiyle Türkiye, Kosova pazarında Almanya ve İtalya gibi önemli oyuncularla eşit rekabetçilik düzeyine ulaşmıştır. Böylelikle, bu ülkelerden Kosova'ya ağırlıklı olarak yapılan otomotiv ve makine ihracatlarında Türkiye'nin önceki dönemdeki dezavantajlı konumunun sona ermesi ve bu sektörlerde Kosova pazarında ağırlığını artırması beklenmektedir.

TÜRKİYE-KOSOVA İŞ KONSEYİ

TÜRKİYE-KOSOVA SERBEST TİCARET ANLAŞMASI VE TÜRKİYE'YE ETKİLERİ

• Kosova ile imzalanan STA neticesinde Kosova'nın Türkiye'ye ihracatının da olumlu yönde etkilenmesi beklenmektedir. Hâlihazırda, Türkiye'nin Kosova'dan ithalatında ilk sıralarda yer alan tekstil (3,4 milyon USD), alüminyum (1,9 milyon USD) ve bakır (840 bin USD) sektörlerindeki ticaret hacminin büyüyeceği öngörülmektedir.

• Bununla birlikte, Kosova'nın dünyaya ihracatında ön planda yer alan ana metal sanayi, plastik, deri ve makine sektöründe de Türkiye'nin Kosova'dan ithalatında artış yaşanması öngörülmektedir.

• Özetle, Kosova ile imzalanan STA'dan bağımsız olarak Kosova'nın Sırbistan ve Bosna Hersek'e uyguladığı gümrük vergilerini artırması neticesinde Kosova pazarında hububat, demir-çelik ve hayvancılık ürünlerinde ortaya çıkan boşluk, STA'nın imzalanması ile ise otomotiv, demir-çelik, çimento, tekstil ve tüketici elektroniği sektörlerinde Türkiye'nin rakiplerine oranla rekabetçiliğinin artması sebebiyle söz konusu sektörlerde Türkiye'nin Kosova'ya ihracat artışı potansiyeli bulunmaktadır.

TÜRKİYE'NİN KOSOVA'YA İHRACATI (Bin \$)				
SEKTÖR	2018	2019	DEĞ.	
TOPLAM	303,151	336,161	10.9%	
Kimyevi Maddeler ve Mamulleri	44,783	54,046	20.7%	
Elektrik Elektronik	34,895	35,780	2.5%	
Makine ve Aksamları	24,951	35,203	41.1%	
Hazırlanmış ve Konfeksiyon	34,896	34,685	-0.6%	
Demir ve Demir Dışı Metaller	24,456	29,307	19.8%	
Hububat, Bakliyat, Yağlı Tohumlar ve Mamulleri	21,249	25,814	21.5%	
Mobilya, Kağıt ve Orman Ürünleri	22,489	24,547	9.2%	
Çelik	8,332	13,179	58.2%	
Tekstil ve Hammaddeleri	12,610	12,685	0.6%	
Çimento Cam Seramik ve Toprak Ürünleri	14,114	11,912	-15.6%	
İklimlendirme Sanayii	12,107	11,879	-1.9%	
Otomotiv Endüstrisi	9,630	9,384	-2.6%	
Deri ve Deri Mamulleri	6,242	6,478	3.8%	
Halı	7,576	5,437	-28.2%	
Meyve Sebze Mamulleri	4,410	5,339	21.1%	
Yaş Meyve ve Sebze	5,842	4,821	-17.5%	
Tütün	3,885	3,385	-12.9%	
Kuru Meyve ve Mamulleri	3,190	3,253	2.0%	
Su Ürünleri ve Hayvansal Mamuller	2,421	2,790	15.3%	
Mücevher	1,462	1,211	-17.2%	
Madencilik Ürünleri	481	1,176	144.6%	
Savunma ve Havaacılık Sanayii	530	1,109	109.4%	
Diğer Sanayi Ürünleri	1,019	960	-5.7%	
Zeytin ve Zeytinyağı	823	853	3.6%	
Fındık ve Mamulleri	436	564	29.2%	
Süs Bitkileri ve Mam.	261	358	37.3%	
Gemi ve Yat	64	7	-89.0%	

Kaynak: TİM

TÜRKİYE-KOSOVA İŞ KONSEYİ

TÜRKİYE-KOSOVA SERBEST TİCARET ANLAŞMASI VE TÜRKİYE'YE ETKİLERİ

KOSOVA'YA YATIRIM OLANAKLARI

• Türkiye'nin ABD'nin gelişmekte olan ülkelere uyguladığı ve gümrük tarifelerinde diğer ülkelere göre avantaj sağladığı GSP (Generalized System of Preferences) listesinden çıkarılması neticesinde Türkiye'nin ABD pazarındaki rekabetçiliği gerilemiştir. Buna karşılık, ABD halen Kosova'yı GSP listesinde tutmaktadır.

• GSP uygulaması bir serbest ticaret anlaşması (STA) statüsünde olmamakla birlikte bazı ürünlerde GSP listesinde yer alan ülkelere vergi indirimleri yapılmaktadır. Listede yer almayan ürünlerde ise tüm ülkelere aynı gümrük vergileri uygulanmaktadır.

• Bu kapsamda, ABD'nin Türkiye'ye Kosova'ya kıyasla daha yüksek gümrük vergisi uyguladığı bazı sektörlerde Türk firmaların Kosova'da yatırım yaparak ABD pazarına daha kolay girebilme imkânları bulunmaktadır.

• Türkiye'nin ABD'ye ihracatının yüksek olduğu sektörlerde göre sıralandığında makineler, halılar, demir-çelikten eşya, çimento, elektrikli cihazlar, plastikler Türk firmaların Kosova'da yatırım yapmaları noktasında öne çıkan sektörler olarak değerlendirilmektedir.

• Ancak, Kosova'nın ABD'ye ihracatının oldukça düşük olduğu (2018 yılında 2,6 milyon USD) göz önüne alındığında, yukarıda sayılan sektörlerin birçoğunda Kosova'nın ABD'ye ihracatı bulunmadığı dikkate alınmalıdır.

Kosova'nın ABD'ye ihracatının yarısı plastikler sektöründe (1,3 milyon USD) yapılmaktadır. Bu sektörü takiben tekstil, yaş sebze ve içecekler sektörleri gelmekte olup, söz konusu sektörlerde Türkiye'ye uygulanan gümrük vergisine yakın oranlar uygulanmaktadır.

ABD'YE KOSOVA'DAN İHRACAT YAPILMASINDA ÖNE ÇIKAN SEKTÖRLER

Fasıl No	Fasıl Adı	Türkiye'nin ABD'ye İhracatı (bin \$)	ABD'nin Türkiye'ye Uyguladığı Ortalama Gümrük Vergisi (%)	Kosova'nın ABD'ye İhracatı (bin \$)	ABD'nin Kosova'ya Uyguladığı Ortalama Gümrük Vergisi (%)	ABD'nin Dünyadan İthalatı (bin \$)
84	Makinalar	1,177,040	1	4	0	385,919,749
57	Halılar	590,702	4	-	2	3,256,226
73	Demir veya çelikten eşya	377,401	1	-	0	43,257,156
68	Çimento, taş ve topraktan eşyalar	365,702	2	2	0	8,881,929
85	Elektrikli Cihazlar	282,796	1	-	0	366,951,157
39	Plastikler	232,261	5	1,284	1	61,855,183
76	Alüminyum ve alüminyumdan eşya	178,509	3	-	0	24,246,132
40	Kauçuk ve kauçuktan eşya	168,122	2	-	0	29,954,125
94	Mobilyalar	136,938	1	27	0	72,058,613
69	Seramik mamulleri	107,286	7	-	3	7,188,848
28	İnorganik Kimyasallar	88,808	1	-	0	13,360,534
29	Organik Kimyasallar	87,663	4	-	1	54,558,396
11	Değirmencilik Ürünleri	85,241	2	5	0	2,021,097
70	Cam ve cam eşya	47,783	5	-	2	8,712,065

Kaynak: US Census Bureau, Trademap

TÜRKİYE-KOSOVA SERBEST TİCARET ANLAŞMASI VE TÜRKİYE'YE ETKİLERİ

TÜRKİYE-AVRUPA İŞ KONSEYLERİ

TÜRKİYE-KOSOVA İŞ KONSEYİ

NAİL OLPAK

DEİK Başkanı

MERVE ÖZER YILMAZ

Türkiye-Kosova İş Konseyi Başkanı

CANER ÇOLAK

Genel Sekreter

MERİH KEPEZ ÖRNEK

Genel Sekreter Yardımcısı

DİLEK TUNA

Bölge Direktörü

dtuna@deik.org.tr

+90 212 339 50 36

BÜŞRA ŞENER

İş Konseyi Koordinatörü

bsener@deik.org.tr

+90 212 339 50 22

**DEİK üyeliği için lütfen
tıklayınız**

TÜRKİYE-KOSOVA İŞ KONSEYİ

TÜRKİYE-KOSOVA SERBEST TİCARET ANLAŞMASI
VE TÜRKİYE'YE ETKİLERİ

Ağustos 2020

